

Çoklu Zekâ Kuramı ve Değerler Eğitimi*

The Theory of Multiple Intelligences and Values Education

Mustafa Zülküf ALTAN**

Özet

Howard Gardner'ın Çoklu Zekâ Kuramı; bizim, insanın yeterlilikleri konusundaki düşüncelerimizi kökten değiştirmemize yardım edecek bir potansiyele sahiptir. Gardner'ın bu Kuram'daki asıl hedefi; zekânın tek bir yapıdan meydana gelmediğini ve insanların biri birinden bağımsız en az yedi ayrı zekâyâ sahip olduğunu ve bunların zaman içinde geliştirilebileceğini insanlara kanıtlamaktır. Gardner (1999), *Intelligence Reframed: Multiple Intelligences for the 21st Century* adlı eserinde yeni yüzyılda bizlerin en önemli hedeflerden birinin sadece farklı zekâlarımızı bir araya getirerek onları düzgün bir biçimde kullanmak olmadığını, farklı insanların bir arada mutlu bir şekilde ve barış içinde yaşayabileceği bir dünyayı yaratmak için zekâyâ, ahlâkın nasıl bir araya getirilebileceğini de düşünmemiz gerektiğini sorgulamamız gerektiğini vurgular. Bu yaklaşım da yeni bir zekânın varlığını tartışmaya açmaktadır. İnsanlığın 20.yy' da hatta ikinci on yılını bitirdiğimiz 21. y.yılda şahit olduklarını göz önüne alırsak, Ahlâkî Zekâ'nın varlığını sorgulamaya ve ne kadar gerekli olduğunu düşünmeye ihtiyacımız olduğunu görürüz.

Bu makalede Gardner ve arkadaşlarının tanımlamakta zorluk çektiği Ahlâkî Zekâ'nın varlığına vurgu yapılarak, Değerler Eğitimi konusunun Çoklu Zekâ Kuramı şemsiyesi altında ve Ahlâkî Zekâ odaklı ele alınabileceği savunulmaktadır.

Anahtar sözcükler: Çoklu zekâ kuramı, ahlâkî zekâ, değerler eğitimi

Abstract

Howard Gardner's theory of Multiple Intelligences has a potential to change all of our conceptions about the abilities of human beings from top to bottom. Gardner's main aim in this theory is to prove that intelligence is not a single construct and human beings possess at least seven distinct intelligences independent from each other. Gardner (1999) in his work of *Intelligence Reframed: Multiple Intelligences for the 21st Century* emphasizes that one of our aims in the new century will not only bring these different intelligences together and use in harmony but also to question how to bring intelligence and the morality together in order to help different people come together to live in happiness and peace to create a better world. This perspective leads us to think of the existence of a new intelligence. Things we witnessed in the 20th century and have been witnessing in the 21st century convince us about the importance and how much we are in need of discussing the existence of the Moral Intelligence.

This article advocates the existence of the Moral Intelligence which Gardner and his friends have difficulty in defining and value education can be studied under the umbrella of the theory of Multiple Intelligences focusing on the Moral Intelligence.

Keywords: Theory of multiple intelligences, moral intelligence, values education

* Bu makalenin sunu formatı 26-28 Ekim 2011 tarihleri arasında Osmangazi Üniversitesi'nde düzenlenen Değerler Eğitimi Sempozyumunda sunulmuştur.

** Doç. Dr. Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi, E-mail: altanmz@erciyes.edu.tr

Çoklu Zekâ Kuramı

Howard Gardner çocuklar ve beyin tahribatına uğramış yetişkinler üzerinde yaptığı çalışmalar sırasında kafasında oluşan bazı soruları cevaplamak üzere yola çıkar ve sonuçta 1983 yılında yayınladığı ve büyük yankılar uyandıran *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences* (Zihnin Çerçevesi: Çoklu Zekâ Kuramı) adlı eserini ortaya çıkarır. Her insanın farklı yeteneklere sahip olduğu herkes tarafından bilindiğinden, yazar kuramında daha çarpıcı ve dikkat çekici bir terim olan zekâ'yı kullanır ve bilinçli olarak birbirinden bağımsız olan Müzik Zekâ'sından, Kendini Tanıma ve Anlama Zekâ'sına kadar uzanan bilinmeyen sayıda zekâyı vurgulamak için Çoklu Zekâ kavramını ortaya atar.

Yazar, ilk başlarda bu kuramının bağlı bulunduğu disipline ait uzmanlar ve kesimler tarafından ilgi ile karşılanacağını düşünse de, en büyük ilgiyi eğitim camiasından görür.

Proje Sıfır'da yer alan araştırmacılardan bir olan Kornhaber (2001), Kuzey Amerika'da öğretmenlerin ve siyasetçilerin Gardner'ın Çoklu Zekâ kuramını neden bu denli olumlu karşıladıkları hakkında bir dizi neden belirlerken şöyle der:

..... Kuram eğitimcilerin günlük deneyimlerini doğrulamaktadır. Öğrenciler birçok farklı yolla düşünür ve öğrenirler. Kuram, aynı zamanda eğitimcilere eğitsel uygulamalarını gerçekleştirmek ve müfredata dair değerlendirmeleri organize etmek için kavramsal bir çerçeve sağlamaktadır. Bunun doğal bir yansıması olarak da pek çok eğitimci sınıflarındaki farklı yapılarıdaki öğrencilerin ihtiyaçlarını daha iyi karşılayabilmek için yeni yöntemler geliştirme olanağı elde etmiştir (s. 276).

Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences adlı eserinin yayınlanmasından bir kaç ay sonra yazar, Ulusal Bağımsız Okullar Derneği'nin yıllık toplantısında konuşma yapma üzere çağrı alır ve hiç beklemediği bir şekilde binlerce insanın önünde konuşarak kuramını anlatma olanağı bulur. Bu olaydan sonra yazar bütün gücünü bu kuramı geliştirmeye ayırır ve 1993 yılında *Multiple Intelligences: The Theory in Paractice* (Çoklu Zekâ: Kuramın Uygulanması) adını taşıyan kitabını yayınlar.

Howard Gardner'ın Çoklu Zekâ Kuramı; bizim, insanın yeterlilikleri konusundaki düşüncelerimizi kökten değiştirmemize yardım edecek bir potansiyele sahiptir. Gardner, Zekâ'yı "kültürel bir ortamda problemleri çözümlerken veya bir kültür grubu tarafından değer verilen ürünleri ortaya çıkarırken bilgiyi işlemeye yarayan biyopsikolojik bir potansiyel" olarak tanımlar (1999:33). Gardner'ın bu kuram'daki asıl hedefi; zekânın tek bir yapıdan meydana gelmediğini ve insanların biri birinden bağımsız en az

yedi ayrı zekâyı sahip olduğunu ve bunların zaman içinde geliştirilebileceğini insanlara kanıtlamaktır. Çoklu Zekâ Kuramı başlangıçta yedi Zekâ'dan bahsetmektedir. Bunlar:

1. **Sözel/Dilbilimsel Zekâ** (Verbal/Linguistic Intelligence): Dili hem sözlü hem de yazılı olarak etkin kullanmak. Örnek beceriler arasında; bilgiyi hatırlama, diğer insanları ikna etme ve dil hakkında konuşma gösterilebilir. En geniş şekliyle belki de şairler tarafından sergilenen bir zekâdır.
2. **Mantıksal/Matematiksel Zekâ** (Logical/Mathematical Intelligence): Rakamları etkin kullanma ve ortaya çıkan sonuçları iyi bir nedene bağlayabilmek. Örnek beceriler arasında; sayılara ilişkin temel kavramları, sebep-sonuç ilişkilerini anlayabilme ve onları tahmin edebilme gösterilebilir.
3. **Müziksel/Ritmik Zekâ** (Musical Intelligence): Ritme, sesin yüksekliğine ve melodiye duyarlılık. Örnek beceriler arasında; şarkıları ezberleyebilme, melodilerdeki hızı, tempoyu ve ritmi değiştirebilme gösterilebilir. Ünlü müzisyenlerden Mozart'ın bu zekâyı fazlasıyla sahip olduğu söylenebilir.
4. **Uzamsal/Görsel Zekâ** (Spatial/Visual Intelligence): Biçime, şekle, boşluğa, renge ve çizgiye duyarlılık. Boşluğu zihinde canlandırabilme ve bu modeli kullanarak uygulamalar yapabilmek. Örnek olarak, görsel ve uzaysal fikirleri grafiklerle anlatabilme yeteneği gösterilebilir. Denizcilerin, heykeltıraşların, ressamların, cerrahların, v.b. bu zekânın hayli gelişmiş formlarına sahip olduğu söylenebilir.
5. **Bedensel/Kinestetik Zekâ** (Bodily-Kinesthetic Intelligence): Fikirleri ve duyguları ifade etmek için, vücudu kullanabilme ve problemleri çözebilmek. Örnek beceriler arasında; koordinasyon, esneklik, hız ve denge gösterilebilir. Dansçıların, atletlerin, cerrahların ve zanaatkarların bu zekânın gelişmiş formlarına sahip olduğu söylenebilir.
6. **Kişilerarası Zekâ** (Interpersonal Intelligence): Diğer insanların ruh hallerini, duygularını, güdülerini ve niyetlerini, nasıl çalıştıklarını, onlarla nasıl ortaklaşa çalışılabileceğini anlayabilme, problemleri ve karışıklıkları çözebilmek. Başarılı satıcılar, politikacılar, öğretmenler ve din adamlarının yüksek seviyelerde bu zekâyı sahip oldukları söylenebilir.

7. **İçsel Zekâ** (Intrapersonal Intelligence): Kendi kendini tanımanın anahtarı durumundadır. Bireyin, kendinin kuvvetli ve zayıf taraflarını, ruh halini, niyet ve isteklerini anlayabilmesi ve bunlardan yola çıkarak yaşamın daha etkin bir şekilde devam ettirebilmesi. Örnek beceriler arasında; kişinin kendinin diğerleriyle olan benzerliklerini ve farklılıklarını anlayabilme, bir şeyi yapması gerektiğini kendi kendine hatırlatabilme ve kendi duygularını kontrol edebilme gösterilebilir.

Gardner'ın başlangıçta ortaya attığı yedi ayrı Zekâ'ya ilaveten, Goleman (1995), *Duygusal Zekâ* diye adlandırdığı ve Gardner'ın Kişilerarası ve İçsel Zekâlarının bileşimi gibi görülebilecek bir zekânın varlığını ortaya atmış ve bir hayli dikkat çekmiştir.

Gardner (1999), başlangıçtaki söylemini kanıtlarcasına daha sonra *Doğacı Zekâ* (Natural Intelligence) ve *Varoluşçu Zekâ* (Existential Intelligence) diye iki aday Zekâ'nın varlığını tartışmaya açmıştır. Gardner (1999), Doğacı Zekâ'sı daha gelişmiş bir bireyi "doğal kaynaklara ve sağlıklı bir çevreye yoğun ilgisi bulunan, flora ve faunayı tanıyan, bunların sonuçlarının ayrımını doğal dünyada yapabilen ve yeteneklerini üretken olarak kullanabilen biri" olarak tanımlamaktadır.

Gardner (1999), Varoluşçu Zekâ'yı tanımlamakta zorlanmakla birlikte, bu Zekâ'yı insanoğlunun var oluşu ile ilgili sorulara karşı hassas olma ve bu soruları çözmeye çalışma becerisi ile açıklamaktadır. Bu sorular, "Bilinç ne demektir? Ölüm var mıdır? Neden ölürüz? Bir başka insana neden âşık oluruz? Veya bir sanat dalına kendimizi neden adanırız?" gibi sorulardır.

Gardner (1999), *Intelligence Reframed: Multiple Intelligence for the 21st century* (Zihnin Çerçevesi: 21.yy için Çoklu Zekâ) adlı eserinde yeni yüzyılda en önemli hedeflerden birinin sadece farklı zekâlarımızı bir araya getirerek onları düzgün bir biçimde kullanmak olmadığını vurgular. Gardner, farklı insanların bir arada mutlu bir şekilde ve barış içinde yaşayabileceği bir dünyayı yaratmak için zekâyla ahlâkın nasıl bir araya getirilebileceğini de sorgulamamız gerektiğini düşünmektedir. Gardner ve arkadaşları ahlâk'ın tanımlayıcı olmaktan çok normatif olduğunu ve insanları bir tanım etrafında toplamanın zor olduğunu düşünerek *Ahlâkî Zekâ'yı* tanımlamaktan çekinmiş ve bir zekâ olarak ortaya atmamışlardır. *Ancak üniversal bir ahlâkî kod'un olasılığını göz ardı edemeyiz.* Dünyanın hemen her yerinde hırsızlık yapmak, haksızlık etmek, başkalarının hakkına ve hukukuna saldırmak veya yalan söylemek kabul görebilecek davranışlar değildir. *Bireyi merkeze koyan, çağdaş demokrasilerin vazgeçilmez temel prensipleri olan; demokrasiye inanmak, ifade, inanç ve tercih özgürlüğüne, hukukun üstünlüğüne ve herkese eşit olmasına, temel insan ve hayvan haklarına saygılı olmak Ahlâkî Zekâ'nın da vazgeçilmezlerindedir.* Bütün bu nitelikleri bünyesinde barındıran ve bunlara sıkı sıkıya

bağlı olan bireylerde de bu Zekâ'nın daha gelişmiş olduğu düşünülebilir. Bu tür nitelikleri daha az gelişmiş bireylerin de uygun aktivitelerle bu Zekâ'larının gelişmesine tıpkı diğer zekâlarda olduğu gibi katkıda bulunulabilir.

İnsanlığın; 20.yy' da, hatta ilk on yılını bitirdiğimiz 21. y.yılda, şahit olduklarını göz önüne alırsak, Ahlâkî Zekâ'nın ne kadar gerekli olduğunu görürüz. Altan (2001), Ahlâkî Zekâ'nın yüzyılımızın en önemli zekâlarından biri olacağını öngörmektedir. Pek çok, zeki ancak Ahlâkî Zekâ'sı yeterince gelişmemiş olduğu için dünyanın dört bir yanında insanların acı çekmesine, aç kalmasına, yok olmasına sebep olan liderlere, komutanlara, yöneticilere, insanlara şahit olduk. *Ruanda'da etnik katliama göz yumanların, yüz binlerce insanı vahşice yok edenlerin; Bosna'da kadın, çocuk, yaşlı demeden sırf dinleri farklı diye insanları acımasızca katledenlerin, Filistin'de çoluk çocuk, yaşlı, kadın binlerce insanı senelerdir acımasızca öldürenlerin, düşünce, ifade, inanç özgürlüğünü ve insanlık onurunu hiçe sayarak her türlü hukuksuzluğa göz yumanların ve insanlık dışı uygulamaları gerçekleştirenlerin, savunmasız hayvanları acımadan katledenlerin zeki olmadıklarını düşünemeyiz!* Sırf daha çok para kazanmak uğruna küresel krize sebep olan finans, banka ve sigorta sektörlerindeki aç gözlü yöneticilerin zeki olmadıklarını düşünebilir miyiz? Bütün bu çirkinliklere sebep olanlarda zekâ spektrumundaki tüm zekâlar mevcuttu, yeterli düzeyde gelişmemiş olan ise *Ahlâkî Zekâ'ydı. Yüksek erdemli, insan hak ve özgürlüklerine, inançlara ve tercihlere saygılı, demokrasiyi içine sindirmiş ve bir yaşam tarzı haline getirmiş, hukukun üstünlüğüne sonuna kadar inanmış insanları, sadece Sayısal ve Sözel Zekâ'larını besleyerek yetiştirmek mümkün değildir.*

Değerler Eğitimi

Bazen Karakter Eğitimi diye de adlandırılan Değerler Eğitimi fikri, eğitimin kendisi kadar eskidir. Tarih boyunca, dünyanın hemen her köşesinde eğitimin iki temel amacı olmuştur: İlki, insanların daha akıllı olmalarını; ikincisi de bireylerin daha iyi insanlar ve vatandaşlar olmalarını sağlamaktır. Bu yüzden, Değerler Eğitiminin izlerini Hıristiyanlıkta, İslam' da, Budizm'de ve Aristo, Sokrates gibi eski yunan filozoflarının çalışmalarında bulabiliriz.

Değerler Eğitiminin amacı, bütün insanlığın ortaklaşa sahip olduğu evrensel değerlere vurgu yaparak iyi karakter örnekleri sergileyen, ahlâkî değerlere sahip, sorumluluk duygusu içinde hareket eden vatandaşlar ortaya çıkarmaktır. Bu bakımdan, Değerler Eğitimi bireylerde; saygı, sevgi, sorumluluk, erdem, cesaret, inanç, azim, adalet ve bireysel disiplin gibi çok önemli ahlâkî ve medeni değerleri kazandırmayı amaçlamaktadır. Diğer taraftan, Değerler Eğitiminin uzun vadeli amacı ise toplumda giderek daha büyük bir sorun haline gelen ahlâkî, etik ve akademik konularda yardımcı olmak ve dünyamızın daha güvenilir ve yaşanılır hale gelmesine katkı sağlamaktır.

Değerler Eğitimi konusunda önemli kişilikler arasında Durkheim'ı, Weber'i, Piaget'yi ve Kohlberg'i gösterebiliriz. Burada Durkheim, Piaget ve Kohlberg'in Değerler Eğitimi konusundaki bakış açılarına kısaca değinilecektir.

Durkheim'ın yönteminin merkezinde kolektif sosyalleşme veya kültürel aktarım bulunmaktadır. Birey yaşadığı topluma ait değerleri, beklentileri, nasıl hissettiğimizi, herhangi bir konuda nasıl hareket ettiğimizi, diğerlerinin talimatları, açıklamaları ve gösterdikleri rol modelliği sayesinde ya da grup teşviki sayesinde öğrenir. Ahlaki sosyalleşme bakış açısından hareket edersek, ahlâkî kişilik için yapılan eğitimin temelini sosyal birliktelik, grup uyumu ve karşılıklı destek oluşturur. Durkheim sosyal değerlerin en iyi kontrol yolu olduğunu savunurken, bu değerler sosyal olarak empoze edildiği için değil, bireylerin kendi istekleriyle içselleştirdikleri için ve içlerinde yaşadıkları toplumda işlev gördükleri için iyi birer kontrol yöntemi olduklarını vurgular (Coser & Rosenberg, 1964).

Diğer taraftan ahlâkî gelişimi sağlayacak, ahlâkî programlar konusunda oldukça temkinli olan Piaget, özellikle akranlarla yapılacak sosyal iletişimin, bilişsel gelişime daha önemli katkı sağlayacağına inanmaktadır. Piaget, Bir başkası tarafından çocuğa empoze edilecek ya da öğretilecek bir konunun, çocuğu kendi başına keşfetme sürecinden ahkoyacağına ve bunun neticesinde de çocuğun o konuyu yeterince anlayamayacağı savunmaktadır (1970, p.715). Piaget daha çok demokratik eğitim yöntemlerini savunmaktadır. Piaget, Durkheim'ın takındığı sosyalleşme pozisyonunu eleştirmekten hiç çekinmemiştir. Buradaki temel sorun, çocuğu kimin daha iyi bir vatanadaş olarak yetiştireceğidir. Toplum mu, bireyin kendisi mi? Diğer bir deyişle, dış güçler mi, yoksa kendi kendini yönetecek ve ortak saygıdan kaynaklanan içsel bir disiplinden kaynaklanan bir iç güç mü? (Piaget, 1965, pp.363-364). Piaget, eğitimcilerin bilginin arayışı sırasında çocuklarla eşit katılımcılar olarak konuşarak, onların olgun ahlâkî değerlendirme gelişimlerine katkı sağlayabileceklerine inanmaktadır.

2. Dünya Savaşı ve özellikle Holocaust, pek çok felsefecinin ahlâkî değerler ve erdem eğitimi konusundaki düşüncelerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Örneğin, Kohlberg'i en çok şaşırtan şey, Holocaust'ın yüksek eğitim, sanat ve karmaşık sosyal kurumlar seviyesine ulaşmış bir toplumun bireyleri tarafından organize edilmiş olmasıydı. Bu ikilem Kohlberg'i yeni bir erdem anlayışı ve gelişimi üzerinde düşünmeye ve insanların ahlâkî yargılarının gelişmesine sebep olan eğitim faktörlerinin nasıl geliştiğini ve bunların nasıl desteklendiğini araştırmaya yöneltti.

Kohlberg, Durkheim'ın kültürel sosyalleşme ve Piaget'nin bireyin bilişsel gelişimi ikilemlerinin yarattığı tansiyonun üzerinde düşünce ve bu iki uç kavramı birbirine entegre edecek kadar yaratıcıydı.

Kohlberg, okulu demokratik değerler, kişisel özgürlük, bireysel haklar ve sorumluluklar, adil davranma ve kolektif sorumluluğu vurgulayan bir tür sosyal ve ahlâkî bir ortam olarak değerlendirmektedir. Bu bir tür süreçtir ve belli bazı gelişme evreleri ve desenleri gösterir. Kohlberg, bizlere insanların ahlâkî düşüncelerinin büyüdükçe değiştiğini ve bu değişimlerin yaşlandıkça daha bilinen ve takip edilebilen gelişim evrelerinden geçtiğini gösterdi.

Çocuklara vereceğimiz ahlâkî örnekler birer melek, aziz ya da peygamber olmak zorunda değildir. Bu bakımdan öğrencilere iyi şeyler yapmak için illa da mükemmel olmak gerekmediği öğretilmelidir. Mükemmel olmadan yaptığımız iyi işlerin bir anlamı yok denemez. Aynı düşünce mantığı ile toplumdaki sosyal eşitsizliği düzeltmek için çaba sarf edenlerin bu eşitsizliği tamamen ortadan kaldırdığı de düşünülemez. Fakirler her zaman olacaktır, fakat fakirlik azaltılabilir ve mutlaka azaltılmalıdır. Bu durum ırkçılık, politik kirlilik, şiddet, etnik temizlik düşüncesi gibi durumlar içinde geçerlidir. Bu tür düşünceler hep var olacaktır, ancak azaltılmalı ve asla denenmemelidir. Bu yüzden sorunlarımızın çözümünün savaş olmadığını hatırlatacak insanlara ihtiyaç vardır. Bu insanları da hayata hazırlayacaklar, öğretmenlerdir.

Her ailenin çocukları için istedikleri ve özlemi içinde oldukları konu, onların iyi ahlâkî değerlere sahip olmalarıdır. Her aile çocuklarını birer örnek vatanadaş, toplumda saygı gören ve takdir edilen birer birey olarak yetiştirmek ister (Lapsley, 2008, p.30). Yetişkinler, gençlerin ahlâkî değerler konusunda yönlendirmeye ihtiyaçları olduğunu fark ederler. Bu yönlendirme sorumluluğu da ailelere ve öğretmenlere aittir. Okulların da evrensel olarak kabul gören temel değerleri ve bireylerin bu temel değerler etrafında oluşturacakları değerleri savunma, muhafaza etme ve geliştirme konusunda sorumlulukları vardır. Değerlerin göreceli olduğu bilinmesine rağmen Değerler Eğitiminin yol gösterici, yaparımca bir yanının olduğu göz ardı edilmemelidir. Değerler Eğitimi, saygı, sevgi, sorumluluk, dürüstlük ve adalet gibi evrensel bazı değerlerin doğruluğunu vurgular ve öğrencilerin bunları anlamalarını, bunlara önem vermelerini ve yaşamlarını bu değerlere göre yaşamaları konusunda kendilerine yardımcı olur. Bu yüzden, bu tür temel değerler okullarda mutlaka öğretilmelidir. Sonuç olarak, geleceğin öğretmenlerinin iki şeye ihtiyacı olacaktır: Bunlardan ilki, öncelikle kendi ahlaki ve etik değerlerini oluşturarak birer örnek olmak; ikincisi de Değerler Eğitimi öğretebilmek için gerekli pedagojik eğitimi almaktır.

Sonuç

Sadece Sayısal ve Sözel Zekâ göz önüne alınarak hazırlanan Zekâ testlerinin ve bu testlerin ışığında geliştirilen sınav sistemlerinin ve ders programlarının, yalnız kuramcılar değil, aynı zamanda eğitimcileri ve öğrencileri de tuzağa düşürdüğü açıktır. Bireylerin

sınıflandırıldığı ve gelişmelerinin sınırlandırıldığı bir ortamda, Çoklu Zekâ Kuramı; Zekâ'yı ölçmek, bireyleri sınıflandırmak ve gelişmelerini sınırlandırmak yerine, bireylerin yeteneklerini ortaya çıkarmalarına, geliştirmelerine ve eğitimcilerin de bu yönde değerlendirme yöntemleri ve farklı programlar oluşturmalarına yardım edebilir bir potansiyele sahiptir. Bunun başarılacağı de artık pek çok ülkede var olan Çoklu Zekâ okullarında görülmektedir.

Gardner'ın da vurguladığı gibi zekâ sınırlı sayıda değildir ve zamanla değişik zekâların varlığı ortaya atılacaktır. Ahlâkî Zekâ'da olduğu gibi tanımlama zorluğu yaşansa da ortak akılla ve genel yaklaşımlarla bunun üstesinden gelinebilecektir. Ahlâk konusu geçmiş yüzyılda olduğu gibi bu yüzyılda da ele alınmadan sorunların çözümü konusunda ilerleme sağlanabileceğini düşünmek anlamsız olacaktır. Sadece düşünceler ve düşünceleri açıklayan zekâlar yoluyla sorunların çözümüne imkân olmadığı çok açıktır. Ahlâk'ın düşünceler yoluyla değil, duygular yoluyla açıklanabildiğinin bilindiğine göre (Hume, 1740), insanlığın, sorunlarını çözmek için sadece düşüncelere yönelik olan zekâlarla değil, duygulara hitap eden zekâlarla da çalışılması gerekmektedir. İnsanların daha merhametli olmasının kaynağı olabilecek Ahlâkî Zekâ'nın daha az geliştiği bireylerin, Sayısal ve Sözel Zekâ'ları ne kadar gelişmiş olursa olsun, insanlığa katkı yönünde eksik kalacakları açıktır.

Çoklu Zekâ Kuramının temel felsefesi, bütün zekâlar herkeste mevcuttur, ancak profillerimiz farklıdır gerçeği asla unutulmamalıdır. Bu zekâların her biri kendi ortamlarında ortaya çıkarılmalı, değerlendirilmeli ve uygun ortamlarda yine uygun aktivitelerle geliştirilmelidir. Günümüzün birikmiş ve hatta çözümsüz gibi görünen pek çok eğitim sorununa ve dolayısı ile toplumları rahatsız eden pek çok soruna Çoklu Zekâ Kuramı ile çözüm bulmak hiç de uzak değildir. Bu kuram sayesinde yorgun ve başarısız eğitim sistemlerine yeni bir soluk getirmekle kalınmayacak, insanlığın içine düştüğü sorunlar yumağına da bir çözüm kanalı açılmış olacaktır. Özellikle küresel sorunların Çoklu Zekâ Kuramı çerçevesinde derslere eklenmesi, gelecekte çok daha fazla duyarlı ve çözüm için çaba sarf edebilen nesillerin yetişmesine olanak sağlayacaktır (Altan, 2010).

Değerler Eğitimi içeriğinin ve savunduğu değerlerin ayrı bir ders olarak müfredata konması, bu konunun bir ders olarak algılanmasına dolayısı ile içselleştirilme sürecinde sorunlara sebep olacağı unutulmamalıdır. Matematik veya Tarih dersi gibi algılanması halinde ise işin özünün kavranılması ve bir süreç dâhilinde yaşantımızın ve kişiliğimizin bir parçası olması gerektiği konusunda sıkıntılara sebep olacağı da açıktır. Değerler Eğitiminin özünü teşkil eden her bir temel değer bu değeri içinde barındıran bir Zekâ çerçevesinde rahatlıkla ele alınabilir. Değerler Eğitiminin ayrı bir ders olarak müfredata konulmasına ve işlenmesine gerek kalmadan Çoklu Zekâ Kuramı şemsiyesi altında ve Ahlâkî Zekâ

odaklı olarak bireylerde daha kalıcı etkiler bırakılabileceği düşüncesi üzerinde durulmalıdır.

Kaynakça

- Altan, M. Z. (2001). Intelligence reframed: Multiple intelligences for the 21st century. A review article. *TESOL Quarterly*, 204-205.
- Altan, M. Z. (2010). Teaching global issues through intercultural communication, critical thinking and multiple intelligences. *Modern English Teacher*, 19 (1), 60-64.
- Coser, L. A., & Rosenberg, B. (1964). *Sociological theory: A book of readings*. MacMillan: New York.
- Durkheim, E. (1925). *Moral education: A study in the theory and application of the sociology of education*. (E. Wilson, & H. Schnurer, Trans.) New York: The Free Press
- Gardner, H. (1983). *Frames of mind. The theory of multiple intelligences*. New York: Basic Books
- Gardner, H. (1993). *Multiple intelligences: The theory in practice*. New York: Basic Books.
- Gardner, H. (November1995). Reflections on multiple intelligences: Myths and messages. *Phi Delta Kappan* 77(3), 200–203, 206–209.
- Gardner, Howard. (1999). *Intelligence reframed: Multiple intelligences for the 21st century*. New York: Basic Books.
- Goleman, D. (1995). *Emotional intelligence (Why it can matter more than IQ)*. New York: Basic Books.
- Hume, David. (1741). *An enquiry concerning of principles of morals* (Ahlak, Çev.: Nil Şimşek). *Dergâh*, 2010.
- Kohlberg, L. (1970). Education for justice: A modern statement of the Platonic view. In N.F. & T.R. Sizer (Eds.), *Five Lectures on Moral Education*. Cambridge, MA and London:
- Kohlberg, L., & Candee, D. (1984). The relationship of moral judgment to moral action. In L. Kohlberg (Ed.), *Essays on moral development: The philosophy of moral development* (Vol. 2, pp. 498–581). San Francisco: Harper & Row. Harvard University Press.
- Kornhaber, M.L. (2001). "Howard Gardner" in J.A. Palmer (Ed.) *Fifty modern thinkers on education: From Piaget to the present*. London: Routledge.
- Lapsley, D. K (2008). Moral self-Identity as the aim of education. In L.P. Nucci and D. Narvaez (Eds). *Handbook of moral and character education* (pp. 30-52). New York: Taylor & Francis.
- Piaget, J. (1965). *The moral judgment of the child*. New York: Macmillan.
- Piaget, J. (1970). Piaget's theory. In *Carmichael's manual of child psychology* (3rd ed.). New York: Wiley.